

سرشناسه:	رضایی، حسن، ۱۳۴۶ -
عنوان و نام پدیدآور:	آشنایی با جهان اسلام (جغرافیای سیاسی معرفتی، ظرفیت‌ها و چالش‌ها) / حسن رضایی.
مشخصات نشر:	قم: مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی ﷺ، ۱۳۹۸.
مرجع تولید:	پژوهشگاه بین‌المللی المصطفی ﷺ
مشخصات ظاهری:	۱۷۶ ص.
شابک:	۹۷۸-۶۰۰-۴۲۹-۷۰۹-۷
وضعیت فهرست نویسی:	فیبا
یادداشت:	کتابنامه.
موضوع:	مسلمانان - Muslims
موضوع:	اسلام -- کشورهای جهان
موضوع:	Islam -- Countries of the world
موضوع:	جغرافیای سیاسی -- کشورهای اسلامی
موضوع:	Political geography -- Islamic countries
شناسه افزوده:	جامعه المصطفی ﷺ العالمية. مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی ﷺ
شناسه افزوده:	Almustafa International University Almustafa International Translation and Publication center
رده بندی کنگره:	BP۶/۵
رده بندی دیویی:	۲۹۷/۹
شماره کتابشناسی ملی:	۵۹۸۵۶۶۵
	BA۰۴۵۶

حق چاپ برای ناشر محفوظ است

آشنایی با جهان اسلام (جغرافیای سیاسی معرفتی، ظرفیت‌ها و چالش‌ها)
 مؤلف: حسن رضایی
 ناشر: مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی ﷺ
 ● چاپ: نازجستان ● شمارگان: ۵۰۰

ماکز بخش

◀ ایران، قم، خیابان معلم غربی (حجتیه)، نبش کوچه ۱۸؛
 تلفن: +۹۸ ۲۵ ۳۷۸۳۶۱۳۴ (داخلی ۱۰۵) / ۳۷۸۳۳۰۵۰۵
 ▶ ایران، قم، بلوار محمدامین، سه راه سالالاریه. تلفن: ۳۲۱۳۳۱۰۶ - ۰۲۵.

✉ miup@pub.miu.ac.ir http://buy-pub.miu.ac.ir pub_almustafa @

باسپاس از دست اندرکارانی که ما را در تولید این اثریاری رساندند.

- مدیر انتشارات: مصطفی نویخت
- ناظر گرافیک: مسعود مهدوی
- مدیر تولید: جعفر قاسمی ابهری
- ناظر چاپ: نعمت‌الله یزدانی
- ناظر فنی: علی عبادی فرد
- صفحه‌آرا: محمد خسروبیگی

همه حقوق برای ناشر محفوظ است

هرگونه نسخه برداری اعم از کپی برداری و بازنویسی و انتشار، اسکن، ذخیره کامپیوتری، ترجمه به زبان‌های دیگر و ساخت فایل صوتی کتاب، بدون مجوز کتبی از ناشر ممنوع، شرعاً حرام و از طریق مراجع قانونی، قابل پیگیری است.

آشنایی با جهان اسلام

(جغرافیای سیاسی، معرفتی، ظرفیت‌ها و چالش‌ها)

حسن رضایی

مرکز بین‌المللی
ترجمه و نشر المصطفی ﷺ

سخن ناشر

با پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی و در عصر جهانی شدن ارتباطات، پرسش‌ها و چالش‌های نوینی در حوزه علوم انسانی فراروی اندیشمندان مسلمان قرار گرفت که برخاسته از مسئولیت دشوار حکومت در این عصر است؛ دورانی که پای بندی به دین و سنت در مدیریت همه‌جانبه کشورها بسیار چالش برانگیز می‌نماید. از این رو مطالعات و پژوهش‌های به‌روز، جامع، منسجم و کاربردی در حوزه دین، بر اساس معیارهای معتبر جهانی و اندیشه‌های ناب و ژرف، بایسته و ضروری است و جلوگیری از انحرافات فکری و تربیتی پژوهندگان حوزه دین، مهم و مورد عنایت بنیان‌گذاران این شجره طیبه، به‌ویژه معمار بزرگ انقلاب اسلامی، امام خمینی علیه السلام و مقام معظم رهبری (دام ظلّه العالی) می‌باشد.

جهانی شدن و گسترش سلطه فرهنگی غرب در سایه رسانه‌های فرهنگی و ارتباطی اقتضا دارد که دانش پژوهان و علاقه‌مندان به این مباحث، با اندیشه‌های بلند و ارزش‌های متعالی آشنا شوند و این مهم با ایجاد رشته‌های تخصصی، تولید متون جدید و غنی، گسترش دامنه آموزش و تربیت سازمان‌یافته دانشجویان به سرانجام خواهد رسید. این فرایند گاه در پرداختن به مباحث بنیادین و تدوین متون تخصصی تعریف می‌شود و گاه در نگارش بحث‌های علمی، اما نه‌چندان پیچیده و تخصصی به ظهور می‌رسد. بالندگی مراکز آموزشی در گرو نظام آموزشی منسجم، قانونمند و پویاست. بازنگری در متن‌ها و شیوه‌های آموزشی و پژوهشی و به‌روز کردن آنها نیز این انسجام و پویایی و در نتیجه نشاط علمی مراکز آموزشی و پژوهشی را در پی دارد.

«جامعة المصطفی علیه السلام العالمية» به عنوان بخشی از این مجموعه که رسالت بزرگ تعلیم و تربیت طلاب غیر ایرانی را بر عهده دارد، تألیف متون درسی مناسب را سرلوحه تلاش خود قرار داده و تدوین و نشر متون درسی در موضوعات گوناگون علوم دینی، حاصل این فرایند است.

مرکز بین‌المللی

ترجمه و نشر المصطفی علیه السلام

فهرست مطالب

پیشگفتار	۱۱
مقدمه	۱۳
درس اول: منطقه بندی و گروه بندی کشورهای جهان	۱۷
ساختار کشورها	۱۷
آفریقا و عربی	۱۸
الف) منطقه کشورهای عربی	۱۹
ب) منطقه آفریقای غرب و مرکز	۲۰
ج) منطقه آفریقای شرق و جنوب	۲۰
آسیا و اقیانوسیه	۲۱
الف) منطقه آسیای شرقی و اقیانوسیه	۲۱
ب) منطقه شبه قاره و افغانستان	۲۲
ج) منطقه کشورهای مشترک المنافع	۲۲
آمریکا و اروپا	۲۳
الف) منطقه اروپای غربی	۲۳
ب) منطقه اروپای شرقی و ترکیه	۲۳
ج) منطقه آمریکا	۲۴
تصویر کلی منطقه بندی کشورهای جهان	۲۵
درس دوم: جغرافیای جهان اسلام	۲۷
جهان اسلام	۲۷

قلمرو مسلمانان جهان	۲۸
مختصات جغرافیایی جهان اسلام	۲۹
درس سوم: وضعیت‌شناسی مذاهب اسلامی	۳۹
گستره جغرافیایی اهل‌تسنن	۴۱
گستره جغرافیایی شیعیان	۴۲
درس چهارم: جریان‌های فکری معرفتی در جهان اسلام (۱)	۴۹
چیستی جریان‌شناسی فکری	۵۰
ضرورت و اهداف جریان‌شناسی	۵۱
الزامات و بایسته‌ها در جریان‌شناسی فکری	۵۱
دشواری مرزبندی در جریان‌های فکری و معرفتی	۵۳
ملاک و معیار تقسیم‌بندی جریان‌های فکری	۵۴
بستر و خاستگاه شکل‌گیری جریان‌های فکری معاصر در جهان اسلام	۵۴
درس پنجم: جریان‌های فکری معرفتی در جهان اسلام (۲)	۵۹
گونه‌شناسی جریان‌های فکری معاصر در جهان اسلام	۵۹
الف) جریان‌های فکری اسلام‌گرا	۶۰
۱. جریان سنت‌گرا	۶۱
۲. جریان ظاهرگرا (سلفی)	۶۳
۳. جریان باطن‌گرا (تصوف)	۶۵
۴. جریان تمدن‌گرا	۶۷
درس ششم: جریان‌های فکری معرفتی در جهان اسلام (۳)	۷۳
ب) جریان‌های فکری ملی‌گرا (قومیت‌گرا)	۷۳
ج) جریان‌های فکری غرب‌گرا	۷۷
درس هفتم: ظرفیت‌های جهان اسلام (۱)	۸۱
۱. ظرفیت‌های سیاسی و اجتماعی	۸۲

الف) گستره سرزمینی و جغرافیایی	۸۲
ب) موقعیت ژئوپلیتیک	۸۳
ج) جمعیت انبوه	۸۳
د) ارتقای آگاهی‌های اجتماعی و بیداری اسلامی	۸۵
ه) ساختارهای بین‌المللی	۸۶
و) کنشگری فعال در جهان چند قطبی	۸۹
۲. ظرفیت‌های علمی، فرهنگی	۸۹
الف) پیشینه علمی و تمدنی	۹۰
ب) آموزه‌های عقلانی و واقع‌نگر	۹۱
ج) جهان شمولی و فراقومی، زبانی، جغرافیایی و...	۹۱
د) توان ارتباطی و تنوع زبانی	۹۲
ه) امید و اعتقاد به آینده‌ای روشن	۹۲
درس هشتم: ظرفیت‌های جهان اسلام (۲)	۹۵
۳. ظرفیت‌های اقتصادی	۹۵
الف) منابع انرژی	۹۵
ب) گردشگری	۹۹
ج) کشاورزی	۱۰۰
د) حمل و نقل و ارتباطات	۱۰۱
درس نهم: چالش‌های اساسی جهان اسلام در دوره معاصر (۱)	۱۰۵
۱. تفرقه و واگرایی	۱۰۵
۲. جنگ‌ها و نزاع‌های قومی مذهبی	۱۰۶
۳. گسیختگی ساختار فضای جهان اسلام	۱۰۷
۴. تفاوت‌های مذهبی و طرز تلقی‌ها از دین اسلام	۱۰۸
۵. قومیت‌گرایی	۱۰۹
۶. ناهمگونی اقتصادی - اجتماعی	۱۱۰

۸ آشنایی با جهان اسلام (جغرافیای سیاسی معرفی، ظرفیت‌ها و چالش‌ها)

درس دهم: چالش‌های اساسی جهان اسلام در دوره معاصر (۲)	۱۱۵
۷. اختلافات سرزمینی	۱۱۵
۸. ضعف مبادلات اقتصادی و روابط تجاری	۱۱۷
۹. خط مشی‌های امنیتی متفاوت	۱۱۹
۱۰. رقابت‌های منطقه‌ای	۱۲۰
۱۱. دخالت‌های خارجی	۱۲۱
۱۲. ناکارآمدی سیستم‌های حکومتی	۱۲۱
جمع‌بندی	۱۲۲
درس یازدهم: نظام سلطه و جهان اسلام	۱۲۷
مفهوم استعمار	۱۲۷
۱. استعمار کلاسیک	۱۲۸
۲. استعمار نو	۱۲۹
نظام سلطه و دولت دست‌نشانده در جهان اسلام	۱۳۱
تأثیرات روابط سلطه‌آمیز در بعد داخلی	۱۳۲
تأثیرات نظام سلطه در بعد منطقه‌ای و بین‌المللی	۱۳۴
نظام سلطه و جریان‌های سیاسی جهان اسلام	۱۳۴
نظم لیبرالیستی آمریکایی و مواجهه با اسلام خواهی	۱۳۷
درس دوازدهم: رتبه‌بندی قدرت ملی کشورهای اسلامی (۱)	۱۴۱
مفهوم قدرت	۱۴۲
قدرت ملی	۱۴۳
منابع قدرت ملی	۱۴۳
سنجش قدرت ملی	۱۴۴
درس سیزدهم: رتبه‌بندی قدرت ملی کشورهای اسلامی (۲)	۱۴۹
رتبه‌بندی کشورهای اسلامی بر اساس مؤلفه‌ها و معیارهای نه‌گانه	۱۴۹
۱. علمی و فناوری	۱۵۰

۲. فرهنگی	۱۵۱
۳. اجتماعی	۱۵۲
۴. سرزمینی	۱۵۲
۵. اقتصادی	۱۵۳
۶. سیاسی - حکومتی	۱۵۵
۷. فرامرزی	۱۵۶
۸. فضایی	۱۵۷
۹. نظامی	۱۵۷
نتیجه‌گیری	۱۵۸
درس چهاردهم: مؤلفه‌ها و شاخص‌های ویژه در جمهوری اسلامی ایران	۱۶۱
استقلال و آزادی	۱۶۱
ایدئولوژی مستقل و گفتمان تمدنی نو	۱۶۳
قدرت دفاعی خودبنیان	۱۶۴
توان فضایی بومی	۱۶۵
کتابنامه	۱۶۹